

1915 OLAYLARI VE İNGİLİZCE 'DEPORTATION' KELİMESİ

Mehmet Oğuzhan TULUN

Analist

Analiz No : 2015 / 2

09.02.2015

1915 Olaylarıyla ilgili anlatımlar sıklıkla çarpıtma ve hatalara yer vermektedir. Bu çarpıtmaları ve hataları gidermek için, belli bir olayı ya da olguyu tasvir ederken kelimeler veya ibareler dikkatlice seçilmelidir.

1915 Olaylarını anlatırken, Osmanlı hükümetinin Birinci Dünya Savaşı sırasında Ermeni tebaasını yaşadıkları yerlerden alıp onları başka yerlere gönderme kararına (hem Türkçede hem de yabancı dillerde) çeşitli şekillerde atıf yapılmaktadır. Buna örnek olarak verilebilecekler: tehcir, sürgün, zorla göç ve yerinden etme. Bunların yanında bu karara atfen sıklıkla İngilizce deportation kelimesi kullanılmaktadır. Ancak bu, kelimenin yanlış bir şekilde kullanılmasıdır, zira bu kelimenin anlamı ile Osmanlı hükümetinin kararı birbiriyle uyuşmamaktadır. 1915 Olayları soykırım olarak nitelendirilebilir mi tartışmasında, tartışmanın iki tarafında da yer alan kişiler deportation kelimesini yanlış kullanmaktadır. Bu yanlış kullanım bilgi yetersizliği, ancak daha çok da dikkatsizlik veya ihmalden kaynaklanmaktadır.

28 Ocak 2015te Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) Büyük Dairesinde Perinçek-İsviçre davasının duruşması sırasında deportation kelimesinin bir kez daha yanlış kullanılması üzerine bu yazının yazılması zorunlu hale gelmiştir. Bu son derece önemli davanın temeli, Doğu Perinçekin İsviçrede alenen 1915 Olaylarını soykırım olarak nitelendirmeyi reddetmesine ve bu alenen reddetme cezalandırılabilir mi sorusuna dayanmaktadır.

Osmanlı hükümetinin Ermeni tebaasını sevk etme kararına atfen, (Türkçe konuşan) davanın müracaatçısı Doğu Perinçek zorla göç ibaresini kullanmış ve bu ibare simultane tercüman tarafından deportation olarak çevrilmiştir. Sayın Perinçekin hukuk danışmanı ve avukatı (ve yine Türkçe konuşan) Mehmet Cengiz sürgün kelimesini kullanmış, bu kelime de deportation olarak çevrilmiştir. Sayın Perinçekin (Fransızca konuşan) diğer hukuk danışmanı ve avukatı Christian Laurent Pech déportation kelimesini kullanmış ve bu da

deportation olarak çevrilmiştir. Son olarak, (davaya müdahil olan) Türkiyenin hukuk danışmanı ve avukatı (İngilizce konuşan) Stefan Talmon deportation kelimesini kullanmıştır.[i] Tüm bu örneklerde deportation kelimesinin kullanımı sorun teşkil etmektedir.

İngilizcede deportation kelimesinin birincil anlamı: sınır dışı etme eylemi veya hali,[ii] sınır dışı etme kelimesinin kendisi ise vatandaş olmayan bir kimseyi bir ülkeden ayrılmaya zorlamaktır.[iii] Diğer bir deyişle deportation kelimesi, yasalara aykırı bir şekilde giriş yapmış ya da varlığı zarar teşkil eden bir yabancının bir ülkeden çıkarılması anlamına gelmektedir.[iv] Bu sebeple deportation kelimesinin Osmanlı hükümetinin kararını anlatırken kullanılması mümkün değildir. Ermeniler Osmanlı İmparatorluğunda yabancı değillerdi, tam aksine onlar Osmanlı İmparatorluğunun tebaalarıydılar. Dahası, onlar savaş sırasında İmparatorluğun sınırları içerisinde sevke tabii tutuldular, yani sınırların dışına atılmadılar.

Sayın Perinçek Türkçe zorla göç ibaresini kullanmıştır, bu ibare İngilizceye forced migration olarak çevrilebilir. Bu, deportation ile aynı anlama gelmez. Migration her zaman ülke dışına çıkmayı ifade etmez,[v] ancak deporation her zaman bunu ifade eder.

Sayın Cengiz Türkçe sürgün kelimesini kullanmıştır, bu kelime İngilizceye banishment veya exile olarak çevrilebilir.[vi] Bunlar da deportation ile aynı anlama gelmez. Banishment veya exile her zaman zorla ülke dışına çıkmayı ifade etmez, ancak deportation her zaman bunu ifade eder.

Sayın Pech Fransızca déportation kelimesini kullanmıştır ve bunun İngilizce deportation kelimesi ile aynı anlama geldiği zannedilebilir. Ancak bu iki kelime aynı anlamı taşımamaktadır. Fransızca déportation kelimesi bir mahkûm olarak uzak bir yerlere gönderilme (özellikle Fransanın geçmişteki veya günümüzdeki deniz aşırı bölgelere) anlamına gelir. Diğer bir anlamı ise (İkinci Dünya Savaşı sırasında) bir başka ülkedeki toplama kampına gönderilmektir.[vii] Fransızca déportation kelimesinin kendisi bir karmaşıklık yaratmaktadır, zira Osmanlı hükümetinin kararıyla bağdaştırılamayacak çok belli tarihsel anlamları vardır.

Yukarıda İngilizce deportation kelimesinin neden yanlış kullanıldığı anlatılmıştır, bu yüzden Sayın Talmonun bu kelimeyi kullanmasının neden sorun teşkil ettiğinin daha detaylı anlatılmasına gerek yoktur.

Herhangi iki dil arasında çeviri yapmak zordur, zira her dilin başka dillere aktarılması zor bir takım kendine has özellikleri vardır. Eşzamanlı (simültane) çeviri yapmak daha da zordur, zira çevirmen kelimelerin ve ibarelerinin anlamlarını derinlemesine irdelemeye vakti olmadan aralıksız çeviri yapmak durumundadır.

Ancak çevirinin zorlukları bir kenara bırakılacak olunursa, tekrar edilmesi gerekir ki Osmanlı hükümetinin kararı bağlamında İngilizce deportation kelimesinin (ve aynı zamanda Fransızca déportation kelimesinin) kullanımından kaçınılması gerekmektedir. Bu tür kelimelerin kullanılması 1915 Olaylarıyla ilgili yanlış anlaşılmalara sebep olmaktadır. Bu bağlamda İngilizce deportation yerine relocation veya resettlement kelimelerinin kullanılması daha uygundur; zira yanlış anlaşılmalara yer vermeyecek şekilde

relocation bir başka yere gitmek veya gönderilmek anlamına gelmekteyken,[viii] resettlement ise bir başka yere yerleşme veya yerleştirilme eylemi veya hali[ix] anlamına gelmektedir.

Bu bağlamda Türkçede ise sıklıkla göç ettirme, göç etmesine sebep olma, sürme[x] anlamlarına gelen tehcir kelimesi kullanılmaktadır. 27 Mayıs 1915 tarihinde Osmanlı hükümeti, resmi adıyla Savaş zamanında hükümet uygulamalarına karşı gelenler için asker tarafından uygulanacak önlemler hakkında geçici kanun, ya da bilinen adıyla Sevk ve İskân Kanunu çıkarmıştır. Bu geçici kanuna dayalı olarak Ermeni tebaanın yaşadıkları yerlerden alınıp başka yerlere gönderilmeleri ve yerleştirilmeleri öngörülmüştür. Bu sebeple Osmanlı hükümetinin kararına atıf yapılırken, ilgili kanunun bilinen adına uyan sevk ve iskân ibaresinin kullanılması daha uygun olacaktır.

[i] Bahsi geçen kişilerin konuşmalarına AİHM internet sitesinden ulaşılabilir: http://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=hearings&w=2751008_28012015&language=en

[ii] Deportation, *Merriam-Webster.com*, http://www.merriam-webster.com/dictionary/deportation

[iii] Deport, *Merriam-Webster.com*, http://www.merriam-webster.com/dictionary/deporting

[iv] Deportation, *Merriam-Webster.com*.

[v] Migrate, *Merriam-Webster.com*, http://www.merriam-webster.com/dictionary/migration

[vi] İngilizce çevirilerinin aksine Türkçe sürgün kelimesinde bir kişinin kendi ülkesinden ayrılması iması yoktur. Banishment ve exile kelimelerinde bu yönde bir ima vardır, ancak bu her zaman için geçerli değildir. Sürgün, *Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük*, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts; Banish, *Merriam-Webster*, http://www.merriam-webster.com/dictionary/banishment; Exile, *Merriam-Webster*, http://www.merriam-webster.com/dictionary/exile.

[vii] Déportation, *Le-Dictionnaire.com*, http://www.le-dictionnaire.com/definition.php?mot=d%E9portation

[viii] Relocate, *CollinsDictionary.com*, http://www.collinsdictionary.com/dictionary/american/relocation

[ix] Resettlement, *CollinsDictionary.com*, http://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/resettlement

[x] Tehcir, *Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük* http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts

Yazar Hakkında :

Mehmet Oğuzhan Tulun AVİM'de Analist olarak görev yapmaktadır. Çalışmaları Doğu Avrupa, Kafkasya, Asya,Türk-Ermeni ve Türkiye-Ermenistan ilişkileri, uluslararası suç ve tarih çalışmalarıyla ve din ile siyaset arasındaki etkileşime odaklanmaktadır.

Atıfta bulunmak için: TULUN, Mehmet Oğuzhan. 2026. "1915 OLAYLARI VE İNGİLİZCE 'DEPORTATION' KELİMESİ." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Analiz No.2015 / 2. Şubat 09. Erişim Kasım 22, 2026. https://avim.org.tr/public/tr/Analiz/1915-OLAYLARI-VE-INGILIZCE-DEPORTATION-KELIMESI

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır